Helsingissä 1940.
Helsingin Uusi Kirjapaino Oy.

K 1/Emp.
HELSINGIN YLIOPISTO
LIMNOLOGIAN LAITOS
KIRJASTO

Hajanaisia havaintoja.

33. Todisteita lohien suorittamista matkoista.

Lohia enemmälti pyydettäessä saadaan silloin tällöin yksilöitä, joilla on vierailta alueilta saatu koukku suupielessä, nielussa tai joskus mahalaukussa. Koukkujen koon ja muodon sekä kiinnitystavan perusteella voidaan tällöin ainakin suunnilleen määrätä se Itämeren alue, jossa lohet ovat koukkupyydyksiin jouduttuaan niistä irtautuneet. Joskus, vaikkakin verraten harvoin, on lohien vapautuessa siima katkennut niin kaukaa, että lohi on saanut kuljetettavakseen myös siimaan kiinnitetyn punnuksen. Näissä tapauksissa voidaan useasti vieläkin tarkemmin määrätä se paikkakunta, missä lohi oli ollut vähällä menettää henkensä, mutta mistä se kuitenkin — kamppailun voittaneena — oli päässyt jatkamaan elämäänsä ja vaelluksiaan.

Seuraavassa esitän eräitä jälkimäistä laatua olevia tapauksia.

1. *Valkeakarin* kalastamolla Kemijoen suun edustalla saatiin heinäkuun 18. päivänä 1929 eräs koukun perukkeineen mukanaan kuljettanut lohi. Lohi oli 99 sm:iä pitkä, mutta laihahko, painoltaan 8-kiloinen. Sen tuomat koukku, peruke, punnus sekä perukkeen kierre olivat *Gottlannin* vesillä käytettyä tyyppiä (ks. kuva 1). Olennaista näille ovat seuraavat erikoisuudet. Koukku: 8.7 sm pitkä, pyöreä, tinattu, tehdastuotetta (valmistaja Mustad-toiminimi Oslossa, josta M-kirjain on merkkinä koukun kantalevyn takasivulla). Peruke on kiinnitetty koukkuun monilla kierteillä koukun tyveen niin, että tyvi peittyy noin kolmannekselta (2.5 sm) koukun koko pituudesta. Peruke on verraten lyhyt, läpäisee kartiomaisen punnuksen, joka niinikään on verraten lyhyt sekä kärkipäästään puristettu kiinni siimaan; koukun ja punnuksen välinen perukkeen alaosa on vahvistettu kiertämällä yhtaikaisesti kolme ohutta kuparilankaa monikierteisesti perukenauhan ympäri koukusta punnukseen ja siitä takaisin koukkuun. Perukkeen yläpäässä on vahvatekoinen pyörivä kierrin kuparista.

Kalastaja Kaarlo Wahtola on niinikään jonakuna kesistä 1930—32 saanut lohen Gottlannin vesiltä tuoman aivan samanlaisen koukun punnuksineen; siima oli kuitenkin katkennut heti punnuksen yläpuolelta, joten kierrin ei seurannut mukana.

2. *Maakallan* vesiltä *Kalajoella* kalastaja Ville Orell sai kesäkuulla 1937 lohen, jolla oli kuvassa 2 esitetyt koukku, peruke ja punnus mukanaan. Lohi oli 105 sm pitkä sekä painoi 13 kiloa

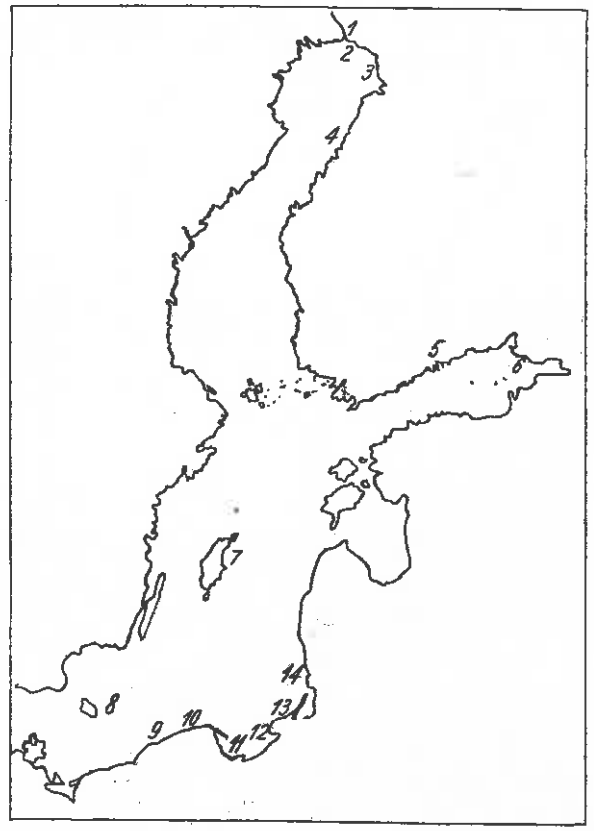

Paikkakuntia ja alueita Itämeren rannikolla (lahtineen).

Suomessa: 1. Tornio, 2. Kemi (Valkeakari), 3. Haukipudas, 4. Kalajoki, 5. Kymi, Langinkoski, 6. Seivästö.

Muualla: 7. Gottlanti, 8. Bornholm, 9. Rügenwaldermünde, 10. Leba, 11. Danzigin lahti, 12. Pillau, 13. Neukuhren (lohikalastuksen suurin keskus Saksan rannikolla), 14. Memelin seutu.

(mukana kuljetettu koukku punnuksineen ei siis näytä lohta sen painosta päättäen paljonkaan häirinneen). Koukku ja punnus ovat peräisin *Bornholmin* vesiltä. Kuten kuvista voi huomata ovat tämän lohen tuomat koukku ja punnus hyvin samantapaisia kuin edellä mainitulta Valkeakarin lohelta saadut. Koukut ovat täysin samallaisia, samoin myös perukkeen kiinnitys (kiinnitysalue kuitenkin vahvemmin tervattu). Eroitusta on siinä, että punnus on pienempi (kiinnityskin sama kuin edellisellä), mutta perukkeen alaosan vahvistus kuparilankakierroksilla puuttuu täydelleen.

Kuva 2 (yllä). Bornholmilainen lohikoukku perukkeineen, saatu Maakallan vesiltä Kalajoella pyydystetystä lohesta kesällä 1937. Hieman pienennetty.

Kuva 1 (vasemmalla). Gottlantilainen lohikoukku perukkeineen (kuvassa katkaistu), saatu Valkeakarin vesiltä pyydystetystä lohesta kesällä 1929. 2/3 luonn. koosta.

3. *Seivästön* vesillä Suomenlahden itäosissa sai majakanpäällikkö Emil Wirkki kesäkuulla 1931 erään 9.5 kiloa painaneen lohen, jolla oli muualta tuotuna koukku, punnus sekä siimaa kokonaista 2.45 metrin pituudelta (löydön välitti Viipurin kalakaupan johtaja T. Putus; ks. kuvaa 3). Kaiken mainitun oli tämä lohi tuonut mukanaan *Danzigin lahdelta* Pillaun seutuvilta saakka (määräyksen on professori A. Willer Berlinistä suorittanut). Koukku on pienempää Mustad-tyyppiä, tinattu, 8.5 sm pitkä. Peruke hamppua, sen

Kuva 3 (vasemmalla). Danzigin lahdesta Pillaun seutuvilta peräisin oleva lohikoukku punnuksineen ja siimoineen, saatu Seivästön luota Kuolemajärveltä pyydystetystä lohesta kesällä 1931. Hieman pienennetty.

Kuva 4 (oikealla). Danzigin lahdesta (Leban ja Pillaun väliltä) peräisin oleva lohikoukku perukkeineen, saatu Valkeakarin vesiltä Kemijoen edustalta pyydystetystä lohesta kesällä 1932. Hieman pienennetty

kiinnitys koukkuun käsittää vain kaksi puolikierrettä. Punnus on neljä sm pitkä kartio, perukkeen lävistämä, kärjestä puristamalla kiinnitetty siimaan; punnuksen ja koukun välinen osa siimaa on kaksinkertainen ja molemmat lävistävät punnuksen.

4. *Valkeakarin* vesiltä Kemin edustalta saatiin kesäkuun 30. päivänä 1932 lohi, jonka mahalaukussa oli iso koukku perukkeineen ja punnuksineen (ks. kuva 4). Näitä ei tietenkään havaittu

Kuva 5 (vasemmalla). Itämeren kaakkoisosasta (mahdollisesti Memelin seuduilta) peräisin olevə lohikoukku perukkeineen, saatu Kivirannan padosta Tornionjoessa pyydystetystä lohesta kesällä 1934. Luonn. koko.

Kuva 6 (oikealla). Rügenwaldermünde'stä Itämeren etelärannikolla peräisin oleva kotitekoinen lohikoukku, saatu Haukiputaan vesiltä kesällä 1933 pyydetystä lohesta. Hieman pienennetty.

ennen kuin vasta kalaa perattaessa, jolloin koukun kärki oli ulkona vatsalaukun seinästä. Lohen pituudeksi on ilmoitettu 101 sm ja painoksi 12.5 kiloa. Sen suomunäyte osoitti lohen kuuluvan niihin, jotka ovat jo kahdesti suorittaneet kudun ennen pyydetyksi tuloaan sekä sitä ennen eläneet kolme vuotta joessa ja sitten kolme vuotta meressä. Ellei siis mitään sekaannusta näytteiden otossa ole tapahtunut, olisi tämä lohi kolmannella vaelluskaudellaan joutunut nie-

laisemaan syötin koukkuineen ja punnuksineen, ilman että vauriot olisivat ainakaan ulkonaisesti sitä paljon vaivanneet. Koukku ja punnus ovat olleet professori A. Willerin nähtävinä. Hän on ilmoittanut niiden olevan peräisin *Danzigin lahdesta* joltain seudulta Leban ja Pillaun väliltä. — Koukku on iso, 12 sm pitkä, samoin punnus 3.5 sm pitkä lyijykartio. Peruke on hampusta ja kaksirihmainen, kiinnitetty koukkuun kahdella puolikierteellä; perukkeen toinen rihma läpäisee punnuksen, toinen kiertää sen ulkopuolitse; perukkeen alaosan kaksi rihmaa on koukun päästä punnuksen yläpäähän saakka kahden pumpulilangan harvoilla kierteillä sidottu toisiinsa. Punnukseen on lyöty kolme pientä pyöreätä koloa vinoriviin.

Kuva 7. Suomenlahden itäosasta peräisin oleva lohikoukku, saatu Langinkoskesta kesällä 1934 pyydetystä lohesta. Luonn. koko.

5. *Kivirannan padosta* Tornionjoessa saatiin heinäkuun 1. päivänä 1934 se lohi, jolta kuvassa 5 esitetyt koukku ja punnus saatiin. Koukun koosta (12 sm), perukkeen laadusta ja kiinnitystavasta (kaksi puolikierrettä), punnuksen muodosta sekä siitä, että kaksirihmaisen perukkeen toinen rihma läpäisee, toinen kiertää punnuksen, käy ilmi, että koukku perukkeineen on kotoisin samoilta vesiltä kuin edellinenkin tapaus eli siis Itämeren eteläosista (arvattavasti Danzigin lahdesta).

6. *Haukiputaan* vesiltä on kesällä 1933 saatu kuvassa 6 esitetty koukku. Koukku on kotitekoinen, messingistä valmistettu, pituudelleen 11 sm. Peruke on hamppua, kahdella puolikierteellä koukkuun kiinnitetty. Perukkeen alaosa punnukseen saakka on kaksirihmainen sekä ohuen pumpulilangan harvoilla kierteillä yhteen sidottu. Koukku on *Rügenwaldermünde*'stä Pommerissa peräisin (myöskin professori A. Willerin määräys).

7. Aivan toista laatua kuin edellä mainitut koukut on se ainoa tiedossani oleva koukku, mikä on saatu Kymijokeen nousseesta lohesta. Koukku on edellä mainittuihin verrattuna peräti hento ja ainoastaan 4.5 sm:n pituinen, tinattu, silmukkapäinen Limerick-koukku. Näitä koukkuja käytetään lohenpyyntiin tietääkseni ainoastaan Suomenlahden itäosissa (Koivistolla ja Seiskarissa). Kun tämä lohi elokuun 21. päivänä 1934 saatiin *Langinkoskesta*, oli se 99 sm pitkä ja painoltaan 9.5 kiloa kuuluen vaiheluokkaan 2.3 (oli siis elänyt kaksi vuotta joessa, kolme vuotta meressä, nousukesä neljäntenä), koiras. Koukku oli jäänyt sen suupieleen.

34. Muuttunut muikkukanta (*Ylä-Keitele*).

Jo 1860-luvun alussa oli ensimmäinen kalastustentarkastaja H.J.Holmberg kuullut (Päijänteen varrella perustetuissa kunnallisissa kalastusyhdistyksissä) väitteen, että muikunpyynti verkoilla sen kutuaikana on kannalle vahingollista, jota nuotalla kalastaminen ei ole. Holmbergin mielestä tämä väite oli täysin nurinkurinen, joka ei kaivannut vastinetta, sillä jokainenhan saattoi havaita omanvoiton tavoittelemisen sen perussyyksi.

H. J. Holmberg oli kyllä usealla alalla huomattu ja tuloksia saavuttanut henkilö, mutta toimiessaan viimeiset elinvuotensa kalastustentarkastajana hän oli ainoastaan valoisantoivehikkaasti ajattelevan harrastelijan tasolla. Esimerkiksi muikkuun nähden hän ajatteli mahdollisuutta, että jos jokainen muikku pääsisi kutemaan ja kaikesta lasketusta muikunmädistä syntyisi poikasia, niin järvet olisi niitä täynnä kuin ahdetut sumput. Mutta toisaalta: jos hän olisi osannut muikkua koskevissa asioissa kiinnittää Päijänteen vesien kokeneiden kalastajien mielipiteisiin huomiota ja arvonantoa, olisi hän ollut omaa aikaansa tuntuvasti edellä.

Asia on nimittäin niin, että Päijänteen kalamiehet olivat muikkua koskevissa väitteissään oikeassa ja Holmberg väärässä. Olen useaan otteeseen sekä kirjallisesti että suullisesti esittänyt, miten tämänlaatuinen, aluksi oudolta tuntuva väite muikkukannan suhtautumisesta pyyntitapoihin saattaa olla — ei vain mahdollinen, mutta myös tosiolojen mukainen (ks. esim. Suomen Kalatalous, nro 3, siv. 33—67 tai S. Kalastuslehti, 1915, siv. 69—75).

Epäilemätöntä on, että siirtyminen muikkujen yksinomaisesta pyytämisestä nuotalla verkkopyyntiin, vaikkapa vain osittaiseen ja pääasiassa harvasilmäisiin verkkoihin, on omalta osaltaan aiheuttanut sen tapauksen »muuttuneesta muikkukannasta», jonka tässä edeltävänä tiedonantona esitän.

Syksystä 1908 lähtien syksyyn 1938 saakka (syksyä 1909 lukuunottamatta) olen osaksi itse paikalla käyden tai viimeisinä vuosina etupäässä näytelähetyksiä saaden seurannut Ylä-Keiteleen muikkukannassa sattuneita vaiheita. Tämän kolmenkymmenenvuotisen ajanjakson alkukautena käytettiin siellä pyynnissä yksinomaan nuottia, samalla kun pääasiallisin kalastus suoritettiin kutuaikana sekä sen edellä ja jälkeen. Tämän pitkän ajan kuluessa on kannassa tietenkin ollut sekä nousuja että laskuja, jopa ns. kriisitilanteitakin.

Milloin on hyviä kalavuosia ollut, on saaliin valtava enemmistö ollut toista kasvukesäänsä eläviä kaloja. Tämä enemmistö on niinä vuosina ollut niin suurta, että sadasta kalasta yhdeksänkymmentä tai yhdeksänkymmentäviisi on ollut niitä eli siis yhteen ja samaan vuosiluokkaan so. yhtaikaisesti syntyneisiin kuuluvia. Viimeinen hyvä